

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

FOOD SAFETY IN THE CONDITIONS OF ESTABLISHMENT OF LAND RELATIONS IN UKRAINE

УДК 338.439

<https://doi.org/10.32843/infrastruct34-51>

Забаштанський М.М.

д.е.н., професор,
професор кафедри управління персоналом та економіки праці
Чернігівський національний технологічний університет

Роговий А.В.

д.е.н., доцент,
професор кафедри туризму
Чернігівський національний технологічний університет

Котеленець А.М.

аспірантка кафедри управління персоналом та економіки праці
Чернігівський національний технологічний університет

У статті досліджено особливості державного регулювання процесу забезпечення продовольчої безпеки в умовах становлення земельних відносин в країні з метою належного життєзабезпечення населення, гарантування збереження її національної безпеки. На підставі узагальнення існуючих підходів до трактування економічної категорії «продовольча безпека держави» запропоновано авторське трактування даної дефініції. Розглянуто авторський підхід до державної політики забезпечення продовольчої безпеки держави з урахуванням внутрішніх та зовнішніх продовольчих можливостей. Обґрунтовано, що визначальним чинником земельної реформи в країні повинно бути не лише отримання економічних вигод держави та суспільства, а й створення умов гарантування продовольчої безпеки з урахуванням існуючих світових тенденцій. Запропоновано ряд заходів державної політики забезпечення продовольчої безпеки, реалізація яких буде мати системний вплив на стан національної безпеки.

Ключові слова: продовольча безпека країни, обіг землі, державне регулювання продовольчої безпеки, земельні відносини, реформування обігу землі, ринок землі.

В статті досліджено особливості державного регулювання процесу забезпечення продовольчої безпеки в умовах становлення земельних відносин в країні з метою належного життєзабезпечення населення, гарантування збереження її національної безпеки.

в умовах становлення земельних відносин в країні з метою належного життєзабезпечення населення, гарантування збереження її національної безпеки. На основі узагальнення існуючих підходів до трактування економічної категорії «продовольствова безпека держави» запропоновано авторське трактування даної дефініції. Розглянуто авторський підхід до державної політики забезпечення продовольчої безпеки держави з урахуванням внутрішніх та зовнішніх продовольчих можливостей. Обґрунтовано, що визначальним чинником земельної реформи в країні повинно бути не лише отримання економічних вигод держави та суспільства, а й створення умов гарантування продовольчої безпеки з урахуванням існуючих світових тенденцій. Запропоновано ряд заходів державної політики забезпечення продовольчої безпеки, реалізація яких буде мати системний вплив на стан національної безпеки.

Ключевые слова: продовольственная безопасность страны, оборот земли, государственное регулирование продовольственной безопасности, земельные отношения, реформирование оборота земли, рынок земли.

The article investigates the peculiarities of state regulation of the process of ensuring food security in the conditions of land relations in the country. Based on the generalization of existing approaches to the interpretation of the economic category "food security of the state", the author's proposed interpretation of this definition, as providing the population of the country with food at balanced standards and affordable prices for all segments of the population in the long term, necessary for a healthy and healthy life. It is proved that the food security of the state is provided, at domestic agro-industrial production, at a level sufficient to satisfy the demand for foodstuffs in the amount of at least 80% of the needs of the domestic market, taking into account the quality and price compared to imported analogues; secondly, the level of socio-economic development of the country, which should provide the population with purchasing power in accordance with their physiological needs necessary for leading an active and healthy life. Attention is also drawn to the fact that the state of food security of the national economy depends directly on the effective functioning of the agro-industrial complex, the development of scientific and technological progress, the state innovation policy, the availability of financial and credit support, as well as the legal regulation of land circulation in the country. The author's approach to the state food security policy of the state, taking into account internal and external food possibilities is offered. It is substantiated that the decisive factor of land reform in the countries should be not only obtaining the economic benefits of the state and society, but also creating conditions for guaranteeing food security in the light of current world trends. A number of state food security policy measures have been proposed, the implementation of which will have a systemic impact on the national security situation. However, the state of food security of Ukraine remains insufficient due to imperfect state policy of support and development of agricultural production. It is in the current conditions of reforming land relations that attention should be paid to the issue of land ownership as an important instrument for ensuring the food security of the state.

Key words: country's food security, land turnover, state regulation of food security, land relations, land turnover reform, land market.

Постановка проблеми. Забезпечення продовольчої безпеки держави перебуває під особливою увагою урядів всіх країн, що пов'язано з виконанням ними функції життєзабезпечення суспільства, а отже потребує запровадження системи заходів розвитку земельних відносин, регулювання умов функціонування виробників сільськогосподарської продукції, законодавчого врегулювання умов зовнішньоекономічної діяльності виробників аграрної сфери.

Питання вдосконалення процесу забезпечення продовольчої безпеки реалізується за рахунок знаходження оптимального співвідно-

шення внутрішніх і зовнішніх продовольчих можливостей. Імпорт продовольчої групи товарів призводить до від'ємного сальдо торговельного балансу, створення робочих місць поза межами національної економіки, посилення економічної безпеки інших країн.

Враховуючи те, що питання продовольчої безпеки формує стан національної безпеки країни, забезпечення продовольчої безпеки за рахунок саме внутрішніх можливостей є одним з стратегічних завдань держави. Активне реформування земельних відносин протягом останніх років, актуалізує питання права власності на землю, а отже і

можливостей забезпечення продовольчої безпеки держави саме за рахунок реалізації внутрішнього потенціалу.

Вище зазначений комплекс проблем потребує дослідження особливостей забезпечення продовольчої безпеки держави з урахуванням наявних процесів реформування обігу землі, та обґрунтування їх впливу на стан національної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зростання чисельності населення світу суттєво загострює ряд ключових викликів, вирішення яких перебуває в площині системи їх життєзабезпечення. Серед таких викликів слід виділити питання охорони здоров'я, збереження навколишнього середовища, дотримання прав і свобод громадян. Проте, першочергового значення набуває проблема забезпечення продовольчої безпеки суспільства, над вирішенням якої зосереджують свою увагу уряди всіх країн світу. Питання продовольчої безпеки в Україні посилюється у зв'язку з активним розвитком земельних відносин, реформуванням обігу землі, закріпленням права власності на землю, що визначатиме спроможність держави гарантувати продовольчу безпеку.

Значний внесок у дослідження особливостей забезпечення продовольчої безпеки в умовах реформування земельних відносин здійснили А. Баккалінська, В. Балабанов, П. Гайдуцький, О. Загурський, О. Зеленська, Б. Пасхавер, О. Попко, П. Саблук, Г. Сиротюк, Т. Мостенська, А. Чечіль, Н. Шевченко, С. Шкарлет, та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення пріоритетних шляхів забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах розвитку земельних відносин з метою належного життєзабезпечення населення, гарантування збереження її національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблема забезпечення продовольчої безпеки актуалізується зі зміною світової політичної системи та науково-технічним розвитком цивілізації.

Продовольча безпека є важливою складовою частиною економічної безпеки, яка в свою чергу є частиною національної безпеки держави. Питання визначення сутності дефініції «продовольча безпека держави» перебуває під увагою багатьох вчених та практиків як в країні, так і за її межами. Проте, на даний час відсутнє єдине трактування даної економічної категорії, що обумовлено її складністю та багатогранністю.

Враховуючи найбільш поширені погляди на трактування даної дефініції, пропонуємо її розглядати як забезпеченість населення країни продуктами харчування за збалансованими нормами та доступними цінами для всіх верств населення у довгостроковому періоді, необхідними для ведення повноцінного та здорового способу життя.

Проте, питання продовольчої безпеки слід розглядати у двох площинах: як обов'язок держави, і як складову частину її національної безпеки.

Поділяючи думку значної когорти науковців та практиків, вважаємо що продовольча безпека держави забезпечується: по – перше при внутрішньому агропромисловому виробництві, на рівні, достатньому щоб задовольняти попит на продовольчі товари в обсязі не менше 80% потреб внутрішнього ринку з урахуванням якості і ціни порівняно з імпортними аналогами; по-друге – за рівнем соціально-економічного розвитку країни, який повинен забезпечувати населенню купівельну спроможність у відповідності до їх фізіологічних потреб необхідних для ведення активного та здорового способу життя.

За даними Global Food Safety Initiative в Україні відбувається поступове погіршення глобального індексу продовольчої безпеки, таблиця 1.

Дані наведені в таблиці свідчать про те, що Україна дещо покращила загальний бал порівняно з минулим роком, проте темпи зростання багатьох інших країн були значно вищими, в результаті чого Україна зайняла 76 позицію в рейтингу 2019 року. Основні сильні сторони, визначені в Індексі для України – безпека харчових продуктів, низька частка населення за глобальною межею бідності, мінімальні зміни середніх витрат на харчування та низький рівень втрат продовольства.

Порівняно із середньосвітовим показником, Україна має кращі показники у фінансуванні програм безпеки харчових продуктів, наявності відповідних приміщень для зберігання врожаю та здатності безпечно зберігати продукти. Позитивними показниками також є залізнична інфраструктура, дієтична різноманітність, наявність поживних мікроелементів в продуктах харчування та відсоток населення, що має доступ до питної води. Основними викликами для країни є корупція, державні витрати на наукові дослідження в сільському господарстві та відсутність харчових стандартів. Порівняно із середнім показником у світі, валовий внутрішній продукт на душу населення в

Таблиця 1

Динаміка глобального індексу продовольчої безпеки України за 2012- 2019 рр.

Роки	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Позиція у рейтингу	44	47	52	59	63	63	63	76
Кількість держав у рейтингу	105	107	109	109	113	113	113	113

Джерело: складено за даними Global Food Safety Initiative

Україні дуже низький, а також слабка дорожня та портова інфраструктура.

Стан продовольчої безпеки національної економіки безпосередньо залежить від результативного функціонування агропромислового комплексу, розвитку науково-технічного прогресу, державної інноваційної політики, доступності фінансово-кредитного забезпечення, а також нормативно-правового регулювання обігу землі в країні, рис. 1.

Динамічне зростання чисельності населення світу, виокремлює земельні ресурси як ключовий фактор забезпечення продовольчої безпеки кожної країни. В зв'язку з цим, врегулювання земельних відносин в частині першочергового забезпечення населення країни необхідними продуктами харчування повинно перебувати на постійному контролі держави. Саме тому актуалізується питання впровадження системи заходів для забезпечення безперебійного надходження на споживчий ринок різ-

номанітних продуктів харчування високої якості та підвищення купівельної спроможності населення.

Ключовим завданням реформування обігу землі в Україні є радикальна зміна відношення до землі як до національного багатства, ефективно та раціональне використання якої повинно забезпечувати не лише отримання економічних вигод, але й в першу чергу гарантувати продовольчу безпеку суспільства країни не залежно від форми власності на землю.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, продовольча безпека – це невід'ємна складова частина економічної та національної безпеки держави, яка має свою специфіку та особливості. Наявність основних ресурсів сільськогосподарської продукції та сировини, насиченість продовольчого ринку України такі, що в основному забезпечують доступність продовольства. Проте, стан продовольчої безпеки України залишається недо-

Рис. 1. Державна політика забезпечення продовольчої безпеки в Україні

Джерело: складено авторами

статнім, що обумовлено недосконалою державною політикою підтримки та розвитку аграрного виробництва. Саме у сучасних умовах реформування земельних відносин, варто звернути увагу на питання закріплення власності на землю, як важливого інструменту забезпечення продовольчої безпеки держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гойчук О.І. Продовольча безпека: монографія. Житомир: Полісся, 2004. 348 с.
2. Зеленська О.О. Система продовольчої безпеки: сутність та ієрархічні рівні. Вісник ЖДТУ. 2012. № 1 (59). С. 108-112.
3. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.08.2019).
4. Нуд О.П. Продовольча безпека України: теоретичні та практичні аспекти. Вісник Донецького університету економіки та права. 2013. № 2. С. 168–174.
5. Саблук П.Т., Білорус О.Г., Власов В.І. Глобалізація і продовольство: монографія. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. 632 с.
6. Шибаніна О.В. Формування і ефективний розвиток продовольчого підкомплексу АПК: монографія. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007. 368 с.
7. Щекович О.С. Формування пріоритетів та розвиток аграрної політики України. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. 278 с.
8. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія. Київ: Книжк. вид-во Нац. авіац. ун-ту. 2007. 436 с.

REFERENCES:

1. Hoichuk O. I. (2004) Prodovolcha bezpeka: monohrafiia [Food security: monograph]. Zhytomyr: Polissia. (in Ukrainian)
2. Zelenska O. O. (2012) Systema prodovolchoi bezpeky: sutnist ta iierarkhichni rivni [Food security system: essence and hierarchical levels]. Visnyk ZhDTU, no. 1(59), pp. 108-112.
3. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [State Statistics Committee of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20 August 2019).
4. Nud O. P. (2012) Prodovolcha bezpeka Ukrainy: teoretychni ta praktychni aspekty [Food security of Ukraine: theoretical and practical aspects]. Visnyk Donetskoho universytetu ekonomiky ta prava, no. 2, pp. 168–174.
5. Sabluk P. T., Bilorus O.H., Vlasov V. I. (2008) Hlobalizatsiia i prodovolstvo: monohrafiia [Globalization and food: monograph]. Kyiv: NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky».
6. Shebanina O. V. (2007) Formuvannia i efektyvnyi rozvytok prodovolchoho pidkompleksu APK: monohrafiia [Formation and effective development of food subcomplex of agroindustrial complex: monograph]. Kyiv: NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky». (in Ukrainian)
7. Shchekovych O. S. (2009) Formuvannia pryoritetiv ta rozvytok ahrarnoi polityky Ukrainy [Formation of priorities and development of agrarian policy of Ukraine]. Kyiv: NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky». (in Ukrainian)
8. Shkarlet S. M. (2007). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: innovatsiinyi aspekt [Economic security of an enterprise: an innovative aspect]. Kyiv, Natsionalnyi aviatsiinyi universytet. (in Ukrainian)

Zabashanskyi Maksym

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at Department of Personal Management and Labor Economics
Chernihiv National University of Technology

Rogovyi Andrii

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor at Department of Tourism
Chernihiv National University of Technology

Kotelenets Anastasiia

Postgraduate Student at Department of Personal Management
and Labor Economics
Chernihiv National University of Technology

FOOD SAFETY IN THE CONDITIONS OF ESTABLISHMENT OF LAND RELATIONS IN UKRAINE

The purpose of the article is to determine the priority ways of ensuring the food security of the state in the conditions of development of land relations in order to provide adequate living support for the population, to guarantee the preservation of its national security.

The increasing population of the world significantly exacerbates a number of key challenges, the solution of which lies in the plane of their life support system. Such challenges include health, environmental protection, citizens' rights and freedoms. However, the priority is given to the problem of ensuring the food security of society, over which the governments of all countries of the world are focusing their attention. The issue of food security in Ukraine is intensifying in connection with the active development of land relations, reform of land circulation, consolidation of land ownership, which will determine the state's ability to guarantee food security.

Methodology. The research is based on the use of systematic and analytical methods in the process of studying the current tendencies of ensuring the food security of the state in the conditions of land relations in the country, securing the ownership of land, guaranteeing the state fulfillment of the function of life support of society.

Practical implications. Provision of food security of the state is under special attention of the governments of all countries, which is connected with the fulfillment of their function of life support of society, and therefore requires the introduction of a system of measures of development of land relations, regulation of conditions of functioning of agricultural producers, legislative regulation of conditions of foreign economic activity of producers.

The issue of improving the food security process is realized by finding the optimal balance of internal and external food capacities. Importing a food product group leads to a negative trade balance, job creation outside the national economy, and increased economic security of other countries.

Given that the issue of food security shapes the state of national security of the country, the provision of food security at the expense of internal capabilities is one of the strategic tasks of the state. The active reform of land relations in recent years has raised the issue of land ownership and, consequently, the possibility of ensuring food security of the state through the realization of internal potential.

Value/originality. Food security is an important component of economic security, which in turn is part of the national security of the state. The issue of defining the essence of the definition of "food security of the state" is being taken into account by many scholars and practitioners both at home and abroad. However, at present there is no single interpretation of this economic category due to its complexity and versatility.

Considering the most widespread views on the interpretation of this definition, we propose to consider it as providing the population of the country with food at balanced standards and affordable prices for all segments of the population in the long term, necessary for maintaining a healthy and healthy lifestyle.

The dynamic growth of the world's population allocates land resources as a key factor in ensuring the food security of each country. In this regard, the regulation of land relations in the priority of providing the population of the country with the necessary foodstuffs should be under constant control of the state. That is why the issue of implementing a system of measures to ensure the uninterrupted flow of various high quality foodstuffs and increase the purchasing power of the population is actualized.

However, the state of food security of Ukraine remains insufficient due to imperfect state policy of support and development of agricultural production. It is in the current conditions of reforming land relations that attention should be paid to the issue of land ownership as an important instrument for ensuring the food security of the state.